

## Ebeveynliğin Yeni Adı: Dijital Ebeveyn

Süleyman Şahan<sup>1</sup>

Elvan Birinci<sup>2</sup>

### Özet

Ebeveyn olmak insanlarda hazırda bulunan bir güdü olmamakla birlikte ileriki yaşlarda öğrenmesi gereken yeni bir roldür. Ebeveynlik bireylerin toplumsal hayatta edinmiş oldukları en elzem rollerden bir tanesidir. Yeni bir bireyin sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesi görevini üstlenen ebeveynler pek çok avantaj ve dezavantajın içerisinde çocuklarını yetiştirebilmek için belirli yaklaşımları bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde kendilerine rehber edinmişlerdir. Ebeveynlik rolünü bilinçli ve farkındalıklı bir şekilde gerçekleştirmeyen bireyler çoğunlukla geleneksel olarak kabul gören kendi ebeveynlerinin onlara öğretmiş oldukları haliyle bu rolü gerçekleştirme eğilimindedir. Ancak ebeveynlik rolünü gerçekleştirirken takınmış olduğu tutum ve davranışları iyileştirme eğiliminde olan daha farkındalıklı bireylerde çoğunlukla sonradan öğrenmiş oldukları yaklaşımlarla bu rolü gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir.

Bu çalışmada dijital ebeveynlik kavramının ebeveyn rollerini nasıl biçimlendiğinin okunması amaçlanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca yaşamın ve toplumsal hayatın çeşitli kuralları olduğu elde edilen tarihsel verilerde gözlemlenmektedir. Aile kurumunun da toplumsal normlardan derin bir biçimde etkilendiği, dönüştüğü ve yenilendiğini görülmüştür. Çağlar boyunca yaşanan gelişmeler ve yeni teknolojiler insan hayatının yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Yaşanan dönüşümlerden ebeveynlik rolü de nasibini almıştır. Bu çalışmada ebeveynlik rolünün dijitalleşmeyle birlikte geçirmiş olduğu dönüşümlerin okunması ve ortaya çıkan dijital ebeveynlik kavramının ne olduğunun anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taraması neticesinde elde edilen veriler ile bu çalışma hazırlanmıştır.

- 1 Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Doçent, suleymansahan@gantep.edu.tr , <https://orcid.org/0000-0001-5137-0317>
- 2 Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, eb111003@mail2.gantep.edu.tr, <https://orcid.org/0009-0001-7622-6781>

Gelişen yeni teknolojiler karşısında nasıl bir tutumla çocuk yetiştireceği konusunda sorun ve kaygılar yaşayan ebeveynler için yeni bir yaklaşım olan dijital ebeveynlik önerilmektedir. Dijital ebeveynlik modelinde bireyin gelişen teknolojileri temel düzeyde de olsa takip edip öğrenmesi, risklerin ve fırsatların farkında olması, dijital araçları anlaması ve çocukları bu doğrultuda destekleyip, bilgilendirmesi beklenmektedir.

## Giriş

İnsanlığın tarih boyunca çeşitli dönemlerden geçtiği arkeolojik buluntular ve tarihsel belgelerden edinilen bilgiler ile öğrenilmiştir. İlk çağlara kadar uzanan dönemde insanın sosyal bir varlık olduğu ve küçük gruplardan büyük toplumlara kadar inşa ettiği sosyal yapıyı yine bu bilgilerle gözlemlemekteyiz. Tıpkı doğadaki diğer canlılar gibi hayatta kalma içgüdüleriyle çeşitli teknikler geliştiren insan, doğadaki risklere karşı güçlü olabilmek adına bir arada yaşamayı seçmiştir. Bir arada yaşama ve çoğalma güdüsüyle kurulduğu tahmin edilen aile kurumu da zaman içerisinde çeşitli evrelerden geçmiştir. İnsanlığa ait olan aile kavramına baktığımızda ise hem tarihsel hem de mekânsal olarak birbirinden farklı kombinasyonlarla karşılaşılmaktadır. İlk çağlarda kılan ve kabile olarak kendisini gösteren küçük topluluklarda yaşanan aile hayatı, sanayi öncesi toplumlarda görülen aile hayatı ve sanayi sonrası toplumlarda görülen aile hayatının birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Günümüze gelindiğinde ise modern teknolojinin hem çok fazla gelişmiş olması hem de dünyanın pek çok yerine yaygınlaşarak ulaşılması kolay bir hal almış olması nedeniyle insanlığa ait olan birçok şeyi değiştirmiştir. Dijital medya araçları bünyesinde çeşitli fırsatları barındırdığı gibi riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu fırsat ve risklerin farkında olmayan bireyler dijital teknolojileri etkili bir biçimde kullanmaktan mahrum kalmaktadırlar. Hatta risk yönüyle zarar görme ihtimalleri de bulunmaktadır.

Çocukluk çağı insanların dünyaya ve toplumsal hayata dair olan şeylerle ilk defa karşılaştığı bir dönemdir. Bu dönemde risklerin ve fırsatların nerede ne şekilde olabileceğine dair herhangi bir fikri olmayan çocuğun ebeveynin desteğine ihtiyacı vardır. Ebeveyn çocuğun temel ihtiyaçlarını karşıladığı gibi dünyadaki gelişmeler hakkında da onu bilgilendirmek, yeniliklerden haberdar etmek, gelişen teknolojilerin edinilmesi ve kullanımının öğrenilmesi gibi konularda destek olmak, yeni fırsatlardan yararlanması için onu yönlendirmek ve en önemlisi de karşılaşılabilecek risk ve tehlikelerden onu koruma sorumluluğuna sahiptir. Bu sorumluluk ebeveynliğin özünden gelen yani ebeveyn olmanın doğasında halihazırda var olan sorumluluklardandır. Bu doğrultuda bir ebeveynin dijital okuryazarlık bilgisine sahip olması beklenmektedir. Ebeveynlik konusunu ele alan pek çok bilim dalı farklı

yaklaşımlarla ebeveynlik hakkında çeşitli teoriler üretmişlerdir. Ortaya çıkan bu yeni durumda ise ebeveynliğin adı ‘dijital ebeveynlik’ olarak yeni bir yaklaşımla anılmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımda ebeveynin dijital medya teknolojilerine temel düzeyde de olsa hâkim olması ve güncel gelişmeleri takip etmesi, etik kurallar hakkında bilgi sahibi olması, dijital medya teknolojilerinin sunmuş olduğu fırsatlar ve risklerin özellikle de siber suçların farkında olması gerekmektedir (Akan, Keskin, & Şener, 2024, s. 42-50). Burada ebeveynin çocuğa bu yönde rehberlik etmesi, onu bilgilendirmesi, dijital medya teknolojileri ile geçirmiş olduğu süreyi sınırlandırması ve fırsatlar ile riskler hakkında farkındalıklı bir birey olması yönünde onu bilinçlendirilmesi önemlidir.

Bu çalışmada dijital ebeveynlik kavramının ortaya çıkışı ve ne anlama geldiği aile içi ilişkilerde ebeveyn rollerinin ve çocuk rollerinin hangi yönde evrildiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür çalışmalarında ebeveynlik ve dijital ebeveynlik hakkında ulaşılan bilgiler ve değişen sosyal roller ile ilgili edinilen bilgiler sunulmuştur. Böylece dijital ebeveynlik kavramının anlaşılması ve ebeveynlik rollerinin hangi yönde geliştiğinin bilgisine ulaşılmasıyla ortaya çıkan durumların aile içi ilişkilere nasıl yansdığı hakkında kuramsal bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

## 1. Ebeveynlik Nedir?

Dünyadaki birçok canlı hayatta kalma becerisi kazanana kadar ebeveyn desteğine ihtiyaç duymaktadır. İnsan ise doğadaki diğer canlılarla birçok ortak noktaya sahip olan ancak bir o kadar da farklılıkları olan bir varlıktır. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan en belirgin noktalardan bir tanesi doğar doğmaz hayata, çevreye ve sosyal ilişkilere direkt olarak uyum sağlayamamasıdır. Doğadaki diğer canlılara baktığımız zaman birçoğunun dünyaya gelir gelmez çevresine uyum sağladığı gözlemlenmektedir. Fakat insan için durum aynı değildir. Hepsinden önce insan hayatta kalabilmek için bakıma muhtaçtır. Bu bakımı sağlayan ise çoğunlukla ebeveynlerdir. “Ebeveynlik kavramı, bir çocuğun biyolojik eğitimsel sosyal ve duygusal gelişiminden tam olarak sorumlu olan kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır” (Aslan & Zinderen, 2024, s. 887). Ebeveynler için her şeyden önce bir çocuğun kendi başına temel ihtiyaçlarını karşılayıp, toplumsal hayata dahil olabileceği güne değin ona rehberlik eden ve psikososyal destek sağlayan bireylerdir diyebiliriz. Çocuklar dünyaya gözlerini açtıklarında karşılarında gördükleri ilk kişiler olan ebeveynlerine sonsuz güven duymaktadırlar. Çünkü temel ihtiyaçlarını karşılayan bireyler onlardır. Ancak anne-babanın ayrı veya bir tanesinin hayatta olmadığı durumlarda; aileler tek ebeveynli olabilmekte ya da ebeveynin yerini akrabalar, evlat edinen kişi, koruyucu aile gibi bireyler

alabilmektedir. Genel durumda ebeveyn olarak kastedilen bakım veren kişi de sayılabilir (Selçuk, 2015, s. 108-116). Ebeveyn, bireyi biyolojik olarak yetiştirmenin yanı sıra duyuşsal, sosyal ve eğitimsel gelişiminden de sorumlu olan anne, aile büyüğü ya da bakım veren kişi olarak da tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle ebeveynlerin çocukların büyüme yolculuğunda karşılaşılabilecekleri problemlerle başa çıkma yöntemlerini kazanma yolunda onlara rehberlik eden, sosyal inşa ve toplumsallaşma süreçlerinde toplumsal değerlerin çocuğa aktarılmasını sağlama gibi temel konularda onlara psikososyal destek sağlayan bireyler olarak düşünebiliriz (Kabakçı Yurdakul, Dönmez, Yaman, & Odabaşı, 2013, s. 887).

Toplumsal bireylerden bazı davranış kalıplarını edinmesini beklemesi halini rol kuramı ile açıklayan görüşlerden yola çıkarak; çocukların toplumsallaşma sürecinde genel anlamda kabul gören davranışları ebeveynlerinden öğrendikleri söylenebilir (Say, 2022). Aile kurumunda toplumsallaşmanın sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi, sosyal inşa sürecinde ebeveynler tarafından çocuklara aktarılması beklenen bir sorumluluktur. Ebeveynler çocukların iletişime geçtikleri ilk toplumsal varlıklar olarak kabul görmeleri nedeniyle her iki ebeveynin de içerisinde yaşamış oldukları toplumun normları, değerleri, inançları, dili ve kültürel nitelikleri gibi özellikleri çocuklara toplumsallaşma sürecinde öğretmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda ebeveynlerin özellikle bebeklik ve çocuğun ilk çağlarında bu görevi yerine getirmeleri gerektiği düşünülmektedir. Çocukluk yıllarının ilk çağlarında toplumsallaşma sürecinin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi gerektiği inancının nedeni ergenlik ve sonrası süreçte ebeveyn ve çocuğun ilişkilerinde gerçekleşen dönüşümlerdir (Akın, 2011, s. 67). Çocukluk çağında kurulamayan sağlıklı bir ilişkide ebeveyn ileride yaşanılacak olan dönemlerde çocuğu üzerinde herhangi bir tesiri kalmadığında çocuğun karşılaşıacağı risklere ve tehlikelere karşı yaptığı uyarılarda etkili olamayacaktır. Ebeveynin buradaki rolü çocuğa toplumsal normları aktarmak, evrensel olarak kabul gören ve erdemli davranış olarak gösterilen eylemleri kendi gündelik yaşamında gerçekleştirerek ona örnek olmasıdır. Böylece çocuk gündelik yaşam pratiklerinde hangi sosyal rolleri sergileyeceğini öğrenmektedir.

## 2. Dijital Ebeveynlik

Dijital ebeveynlik kavramı ilk olarak Jennifer Rode tarafından 2009 yılında yayımlanan bir kongre bildirisinde dile getirilmiştir (Manap & Durmuş, 2020, s. 982). Rode yapmış olduğu çalışma neticesinde her hanenin dijital medya teknolojileri içerisindeki risklerden korunabilmek için farklı yöntemler geliştirdiklerini gözlemlemiştir. Bu gözlemler sonucunda ise ailelerin bilgisayar güvenliğini sağlamak amacıyla geliştirmiş olduğu

güvenlik sistemlerine yönelik üç farklı yaklaşım belirlemiştir. Bu yaklaşımları; *güvenlik çarı haneleri*, *kendi kendine yeten haneler*, *dış destekli haneler* olarak adlandırmıştır. *Güvenlik çarı hanelerinde* ebeveynlerin çocukların hesaplarına eriştiğini ve kullanım geçmişini takip ettiğini gözlemlemiştir. Ailede bu kontrol ve gözlemi sağlayan kişiyi *güvenlik çarı* olarak adlandırmıştır. Ailedeki yetişkinlerin teknoloji kullanımından anladığı durumlarda güvenlik çarı yetişkinlerden bir tanesi olurken, yetişkinlerin teknolojiden uzak olduğu hanelerde güvenlik çarının çocuklardan birinin olduğunu gözlemlemiştir. *Kendi kendine yeten hanelerde* ise ebeveynin internet ağının sadece mutfak, ofis gibi alanlarda kullanılacak şekilde yerleştirdiğini gözlemlemiştir. Bununla birlikte casus yazılımların indirilmesini engelleyen bazı programlar kullanıldığını ifade etmektedir. *Dış destekli hanelerde* ise ebeveynin yaşamış olduğu bilgisayar veya internetle ilgili sorunlarda hane dışında bir kişi veya program sağlayıcılarından destek aldığını gözlemlemiştir. Ek olarak Rode tek ebeveynli ailelerde ise ebeveynin bazen diğer ebeveyninden bazen de erkek arkadaş veya kız arkadaşından destek aldığını gözlemlemiştir. Bu aile grubunu *geçici hane halkından destek alan aileler* olarak tanımlamıştır (Rode, 2009, s. 247-249).

Dijital medya araçlarının kullanımının yaygınlaşmış olduğu yeni dünyada ebeveynler artık “dijital ebeveyn” olarak tanımlanmaya başlamıştır. Ebeveynlerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılama, onları toplumsal yaşama hazırlama ve dışarıda karşılaşılabilecekleri tehdit ve risklere karşı koruma konusundaki sorumluluklarına ek olarak dijital medya araçlarında yaşanabilecek herhangi bir olumsuz duruma karşı da korumaları ve dijital medya araçlarının kullanımı hakkında çocuklarını yetiştirmeleri de gerekmektedir. Dijital medyanın sadece risklerle dolu olmadığını sağlıklı kullanıldığında çeşitli fırsatları içerisinde barındırdığını ve nasıl kullanılacağı hakkında rehberlik etmesi ebeveyninden beklenmektedir. Çocuk gelişiminde özellikle de okul öncesi dönemde çocuğa rol model olmak en önemli eğitim aracıdır. Erken çocukluk çağında öğrenme ebeveyni taklit etme şeklinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle ebeveyninden dijital teknolojilerin sağlıklı kullanımı ve dijital okuryazarlık hakkında çocuklara rol model olması uzmanlar tarafından önerilmektedir. Ebeveynlerin bu rolü gerçekleştirebilmesindeki en önemli etken kendilerini dijital medya okur yazarlığı konusunda bilinçli ve farkındalıklı hale getirmeleridir. Tüm bunlarla birlikte ebeveynin çocukları tarafından rol model olarak kabul görmelerinden onun çocuklarıyla olan sağlıklı iletişimi ve aralarında kurulmuş olan güvenli bağ kendisine yardımcı olacaktır. Çocuklarıyla açık bir iletişim kurmak onlara karşı hoşgörüli bir tutum içerisinde olmak ve hata yaptıklarında onları suçlamak yerine sorunları birlikte çözmeyi teklif etmek dijital ebeveyn için önemlidir.

Ebeveynlerin çocukların hatalarına karşı vermiş oldukları tepkiler, bir dahaki sefere herhangi bir sorun olduğunda çocukların ebeveynleriyle paylaşp paylaşmama konusunda verecekleri kararı üzerinde etkili olacaktır (Aslan & Zinderen, 2024, s. 77-79).

Dijital ebeveynlik, çocukların dijital araçları kullanımını anlama, destekleme, aracılık etme ve düzenleme gibi çeşitli çabalarla yapılan ebeveynlik biçimi olarak kabul görmektedir. Dijital teknolojiler gündelik hayatın pek çok alanına dahil olmaktadır. Onların bu hızlı yaygınlaşmasına en kolay uyum sağlayan kitle çocuklardan oluşan kitledir. Ebeveyn yeni teknolojilere karşı kapalı bir tutum içerisinde olduğunda çocuklarıyla özellikle de iletişim konusunda pek çok zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunun en önemli nedeni yeni teknolojilerin yeni bir iletişim biçimi ortaya koyması ve sürekli güncellenen bir akışa sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla çocuk ve ebeveyn ortak payda da buluşamadıklarında çocuk o ortamda anlaşılmadığını düşünerek ebeveyninden uzaklaşabilmektedir. Çocuklarıyla aralarındaki bağı korumak isteyen ve onlarla olan iletişiminin kopmasına engel olmak isteyen bireyler dijital teknolojiyi daha yakın durmak, onların sağlıklı kullanımını öğrenmek ve çocuklarını bu yönde eğitmek için çaba sarfetmektedir. Toplumda bu bireyler dışında teknolojiye olumsuz bakan, onun gündelik yaşamın içerisinde bu kadar dahil olmasını ve mevcut durumun muhafaza edilmesini tehdit eden yönünü tehlikeli bulan, çocuklarını ondan uzaklaştırmak isteyen bir ebeveyn kitlesi de mevcuttur. Bireylerin teknolojiye karşı tutumunu belirleyen önemli etkenlerden bir tanesi de teknolojiyle ne zaman tanıştığıdır. Marc Prensky, teknolojinin içerisinde doğan bireyleri “dijital yerli”, teknolojiyle sonradan tanışan bireyleri ise “dijital göçmen” olarak adlandırmıştır. Prensky bu tanımlamayı yaparken milat olarak kabul etmiş olduğu yıl 1980’e dayanmaktadır. Dijital göçmen ebeveynlerden çoğunluğu sonradan tanışmış oldukları teknolojiye karşı adaptasyon sorunu yaşamışlardır. Fakat onların aksi de teknolojinin yaygın olduğu bir dünyaya doğan dijital yerliler internet ve sosyal medya platformlarında toplumsallaşma başladıklarında dijital göçmen bireylerden uzaklaşmaya da başlamışlardır. Dijital göçmenler ebeveynlik bilgisini, kendi ebeveynlerinden ve sosyal çevresindeki büyüklerinden öğrenirken dijital yerliler ebeveynlik bilgisini dijital teknolojiler aracılığıyla öğrenmeye başlamıştır (Büdüin Aydın, 2023, s. 1686). Prensky’nin belirlemiş olduğu yıl bir dönüm noktası olarak kabul edilirse günümüzdeki ebeveynler arasında dijital yerli ebeveynlerin sayısının arttığını düşünebiliriz. Ebeveynlere yönelik bloglar, Instagram sayfaları, Facebook sayfaları ve YouTube kanalları gibi sosyal medya platformları ortaya çıkmıştır. Sosyal medya platformlarında bilgiye ulaşmak hızlı ve kolaydır. Ancak bu platformlar aracılığıyla birçok kişi

denetimsiz bilgi paylaşımı yapmaktadır. Bu nedenle sağlıklı bilgiyle sağlıklı bilgiye muğlak bir hale gelmiştir.

Bilginin kaynağına ulaşmak giderek zorlaşmıştır. Ortaya çıkan bulanık bilgi havuzunda ebeveynler sağlıklı bilgiye ulaşabilmek için dijital okur yazarlık becerisine sahip olmak durumunda kalmıştır. Fakat her ebeveyn bu farkındalığa sahip olamamaktadır. Dijital medya araçlarının içerisinde gizlilik ve veri koruma, siber zorbalık, uygunsuz içerikler, çevrim içi avcılar, kimlik hırsızlığı ve ortalama dolandırıcılığı gibi riskleri barındırmaktadır. Teknolojik araçlar içerisinde barındırmış olduğu risklerle sınırlı kalmaz aynı zamanda bir davranış bozukluğu sayılan bağımlılığa da neden olabilirler. Fakat bu riskler dışında insanlara sunmuş olduğu çeşitli fırsatlara da sahiptir. Örneğin dünyada yaşanan birçok gelişmenin temelinde teknoloji önemli bir rol oynamaktadır. Teknoloji sayesinde hızlanan ve kolaylaşan işler giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dünya küresel bir kitleden oluşur hale geldikçe üretim, eğitim, sağlık ve daha pek çok hizmet de kitlesel bir şekilde sunulur hale gelmiştir. Özellikle çocuklar için dijital ortamdaki kütüphaneler, araştırma yapılabilecek siteler, çeşitli kurslar, çevrimiçi eğitimler, sosyalleşebilmeleri için sosyal medya platformları ve boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için sanal oyunlar dijital medya araçlarında yer almaktadır. Tüm bu fırsatların önemi covid-19 pandemisi döneminde deneyimlenmiş ve daha iyi bir biçimde anlaşılmıştır (Bostancı, 2023, s. 983-985).

Dijital göçmen olarak kabul edilen ebeveynlerin medya teknolojileriyle olan zayıf iletişiminin çocuklar açısından bir hayal kırıklığı olarak geri döndüğü görülmüştür. Bunun nedeni dijital yerli sayılan yeni nesil çocukların medya teknolojilerinin her alanda kullanılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyo-kültürel ve ekonomik sermayesi güçlü olan ailelerin çocukları teknolojinin her türlü nimetlerinden faydalandığını gören dezavantajlı ailelerde doğan çocuklar ebeveynlerinin bu teknolojilerden haberdar olmadığını fark ettiklerinde işte bu hayal kırıklığını hissettikleri fark edilmiştir. Yine birçok ailenin bilgisayar ve internet hakkında endişeleri olmuştur ve risk olarak gördükleri şeylerle başa çıkabilmek adına çeşitli stratejileri kullanmışlardır. Bunlardan bazıları ekran süresini kısıtlamak, çeşitli yazılımlar kullanmak ve çocuklarına farkındalık kazandırmak şeklindedir. Tamamen uzak tutmanın çocuklar için çeşitli fırsatların yok sayılması anlamına geldiği fikri pek çok uzman ve aile tarafından savunulmaktadır. Aileler çocuklarının gelecekları hakkında endişelenirken bir yandan da yeni fırsatların ortaya çıkmasıyla onların gelecekları adına umutlanmaktadırlar. Tüm bu olasılıklar ebeveyn rollerini yeniden biçimlendirmiştir. Yeni ebeveyn modelinden beklenen çocuklar için fırsat eşitliğini sağlamasıdır. Fakat bunu her aile sağlayamamaktadır. Yaşanılan toplum, ekonomik sermaye,



sosyo-kültürel sermaye gibi değişkenler her ailede ebeveyn modelini içinde bulunduğu şartlara göre yeniden biçimlendirmiştir. Bu yeni dünyada oyunlar, sosyalleşme, eğitim gibi pek çok şey internetteki platformlardan sağlanabilmektedir. Yakın zamanda atlatmış olduğumuz covid-19 virüsünün neden olduğu pandemi bize bu durumu net bir şekilde yaşatmıştır. O dönemde her ailenin bilgisayar, tablet ve internete eşit bir şekilde erişim sağlayamadığını küresel anlamda tüm dünya deneyimlemiştir. Medya teknolojilerinin kullanımları öyle çok önem kazanmıştır ki ortaya ‘geek’ kimliklerinin çıkmasına neden olmuştur. Geek aileler teknolojik fırsatlardan yararlanmaya açık olmaları nedeniyle diğerlerinden önde olma şansını da elde etmişlerdir (Livingstone & Blum-Ross, s. 1-116).

Dijital medya teknolojilerinin kullanımıyla ilgili yapılan çalışmalar göstermiştir ki bu teknolojilere erişim ve onların yeterli düzeyde kullanımı yalnızca sosyo ekonomik veya kültürel sermayeye bağlı kalmamıştır. Aynı zamanda toplum içerisindeki farklı etnik gruplar ve göçmen aileler tarafından da çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Ancak ulaşım ve kullanım düzeyleri yerel topluma göre farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Bir yandan teknolojinin yavaş benimsendiği gözlemlenirken öte yandan göçmen olarak geldikleri toplumda adaptasyonunu sağlamak ve kendi kültürlerinden kopmamak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Clark’a göre ailelerin medya kullanımına ilişkin iki temel yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan *ifade edici güçlendirme yaklaşımına* göre ebeveyn çocuğu dijital teknolojiyle tanıştırır, onu nasıl kullanabileceği hakkında bilgiler verir ve çocuğun teknolojik araçlar ile dünyayı keşfe edeceğini, kendini ifade edebilme becerisi geliştireceğini böylece çocuğun geleceğe hazırlanıp güçleneceği inancına sahiptir. İkinci olarak *saygılı bağlanma yaklaşımı* ise çocuğun ailesine ve büyüklerine karşı saygılı olması onlarla arasındaki bağı kuvvetli bir biçimde devam ettirmesi inancına sahip ebeveynler tarafından benimsenmektedir. Bu ebeveynler çoğunlukla göçmen ve işçi sınıfından oluşmaktadır. Clark onların da çocuklarının başarılı ve güçlü olmalarını istediğini ve becerileri doğrultusunda onları yönlendirme gayreti içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bu iki yaklaşımdan herhangi birinin yanlış veya doğru olduğunu savunmamıştır. Ona göre aile bağlarının sağlıklı bir biçimde de tam ettirilmesinin yanında çocukların teknolojiyle olan ilişkisinin geliştirilmesinin de desteklenmesi gerekmektedir (Clark, 2013, s. 100-138).

Bireyler ebeveynlik rolünü sergilerken belli başlı tutumlar edinmektedirler. Çoğu ebeveyn bu tutumları kendi çocukluk deneyimlerinde, anne-babalarının davranışlarından öğrenmektedir. Ebeveyn tutumlarını Diana Baumrind başlıca dört kategoride ele almıştır. Bu kategorileştirme neticesinde ebeveyn tutumları *otoriter, demokratik, izin verici ve ihmalkâr* olarak dört ana başlıkta



incelenmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunda ebeveynler çocuklar için uyulması zorunlu kurallar koymaktadırlar ve çoğunlukla bu kuralların konulma amacını açıklama gereği duymamakla birlikte kurallara uyulmaması halinde katı cezalar vermektedirler. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip olan bireyler de kural ve sınırlılıklar koyarlar fakat bunların nedenlerini çoğunlukla çocuklara açıklamaktadırlar. Aynı zamanda çocuklarına şefkatli bir yaklaşımla ilgi göstermektedirler. Demokratik ebeveynler duygusal anlamda çocuklarıyla ilgilidirler, onların hayatlarını ve tecrübelerini önemser, sorularını cevaplar ve sorunlarını çözerken onlara destek olurlar. İzin verici ebeveyn tutumuna sahip bireyler çocukları için herhangi bir kural koymazlar, çocuklarıyla bir arkadaş gibi iletişim kurmaktadır. Son olarak ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahip olan anne-babalar ise çocuklarından herhangi bir beklentileri yoktur. Çocuklarıyla ilgilenmezler ve onlarla iletişim kurmazlar (Avcı & Akıncı, 2023, s. 113).

Stiffelman ebeveynin sınır koymadığı durumlarda çocukların güvensiz hissettiklerine vurgu yaparak, ebeveynin tıpkı bir geminin kaptanı gibi kontrol ve sorumluluğu elinde tutması ve kriz anında sakin bir şekilde adil müdahalelerde bulunmasının çocuk için aile ortamında sorunlarla başa çıkma becerisine sahip bir ebeveyn ile yaşamının güvende hissettirdiğini ortaya koymuştur (Stiffelman, 2021). Ebeveyn tutumları her ailede farklı kombinasyonlarda kendini göstermektedir. Bazı ailelerde her iki ebeveyn benzer bir tutum içerisinde olmasına rağmen çoğu ailede ebeveynlerin tutum biçimi değişiklik göstermektedir. Babanın otoriter annenin ise izin verici ya da annenin ihmalkâr babanın demokratik olduğu ebeveyn biçimleri görülebilmektedir. Ebeveyn tutumları çocuğun medya teknolojileriyle olan ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Ebeveynin otoriter, izin verici demokratik ya da ihmalkâr olması çocuğun dijital aktivitesini nasıl ve ne derece desteklediğini etkilemektedir. Ebeveyn tutumlarına göre çocukların dijital araçları ne kadar kullandığına ilgili yapılan bir çalışmada izin verici bir ebeveyn tutumunu benimseyen bir ebeveyne sahip olan çocukların dijital araçları daha fazla kullandıkları gözlemlenirken otoriter ebeveyn tarzına sahip olan çocukların ise dijital medya teknolojilerini daha az kullandıkları gözlemlenmiştir (Konok, Bunford, & Miklósi, 2020, s. 92).

Dijital medya kullanımı bireylerin ve özellikle de çocukların karşılaşılabileceği pek çok ciddi sorunu hane içerisine taşımaktadır. Çocukların çoğunlukla tanışmış olduğu ilk dijital medyalardan biri olan televizyon tek taraflı iletişim özelliği ve yaygın kullanımı nedeniyle izlenme oranları yüksektir. Ancak bilgisayar, telefon ve tableten sonra televizyon kullanımı özellikle gençler arasında azalmaya başladığı düşünülmektedir. Ayrıca telefon ve tabletlerin ortaya çıkışıyla birlikte içerisinde çok fazla seçeneği bir arada

bulundurması, kullanımlarının ciddi oranda yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak tüm bu cihazların uzun süreli kullanımının bağımlılığa neden olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuklarda saldırgan davranışlar ve depresyon riskinin arttığı gözlemlenmiştir. Tüm bu dezavantajlarına rağmen yapılan çalışmalar neticesinde online uygulamaların çeşitli avantajlara da sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu avantajlardan bazıları eğitsel oyunlar, yabancı dil öğrenimi ve hatta eğitim sürecinin desteklenmesi gibi seçeneklerdir.

Dijital teknolojilerin çocuklar üzerindeki etkisinin kullanım süresi ve içeriği ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Söz konusu teknolojilerin kullanımı hakkında çocuğu bilinçlendirmek ona dijital medya okuryazarlığı hakkında bilgi vermek yine ilk olarak ebeveynin sorumlulukları arasındadır (Bakırcı & Çetingöz, 2025, s. 163). Kaya, çocuklar tarafından nasıl kullanılacağını etkileyen faktörlerin incelenmesi sonucunda genel olarak üç ana temanın ön plana çıktığını ifade etmiştir. Bu temaların; çocuk, aile ve anne babaların dijital teknolojilere yönelik yeterlilik ve tutumudur. Ayrıca ekran kullanımını etkileyen çocuk ile ilgili faktörlerin çocuğun yaşı, cinsiyeti, ekran kullanma becerisi gibi etmenlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Bunların dışında çocukların ekran kullanımını etkileyen aileye ilişkin faktörler incelendiğinde; ailenin sosyo-ekonomik durumu, işsizlik, ebeveyn eğitim düzeyi ve yaşı, evdeki çocuk sayısı ve çocukların yaşı, aile içi ilişkiler ve aile atmosferi gibi faktörlerin çocukların ekran kullanımına etkilediğini göstermiştir. Özellikle de anne babaların ekran kullanım oranlarının çocukların ekran kullanım süre ve alışkanlıkları arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Anne babanın çocuğun ekran kullanımına pozitif ve veya negatif tutumunun çocuğun ekran kullanımına yönelik sınır ve kuralların olup olmaması ya da sınırlar var ise nasıl belirlendiğini ekran kullanımını etkilediği gözlemlenmiştir. Toplumda dijitalleşmenin getirmiş olduğu yeni dinamikler ebeveynlerin de “dijital ebeveyn, internet ebeveynin ya da çevrim içi ebeveyn” olarak rollerinin değişmesine neden olmuştur. Dijital medya araçlarının kullanımı konusunda ebeveynlerin ekranın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla uygulamış oldukları davranışlar ve stratejilere “ebeveyn aracılığı” denmektedir. Ebeveynin bu stratejileri uygularken çocuğu kısıtlama amacıyla değildir sadece ekranı doğru kullanma konusunda onu desteklemek niyetindedir. Bu doğrultuda iletişim ve yorumlama stratejilerini de kullanabilmektedir. Dolayısıyla ebeveyn aracılığı için çocukların maruz kaldığı içerikleri kontrol etmek, onların tercih edip izledikleri içerikleri takip etmek, denetimlemek ve yorumlamak için kullanmış olduğu tüm stratejilere denmektedir.

Fakat toplumdaki her ebeveynin farklı bir yol izlediği gözlemlenmiştir (Kaya, 2021, s. 1054). Ebeveynin dijital medya araçları ve çocukları

arasındaki ilişki konusunda nasıl bir tutum izleyeceği, ne şekilde rehberlik edeceği, ebeveynin bireysel olarak dijital medya araçlarının çocuk gelişimine katkıları hakkındaki inançlarının da etkisi büyüktür. Ebeveyn dijital medya araçlarının çocuk gelişiminde ve eğitiminde ona yardımcı olup olmayacağı konusundaki inançlara dayanarak çocuğu teşvik etmektedir. Dijital medya araçlarının çocuk gelişimine katkısının olumlu yönde olacağı kanaatinde olan bir ebeveyn destekleyici ve teşvik edici arabuluculuk yöntemlerini tercih ederken bu araçların çocuk gelişiminde herhangi bir katkısı olmayacağını ya da zararının daha fazla olacağını düşünen ebeveynlerin ise Kısıtlayıcı arabuluculuk yöntemlerini kullandığı gözlemlenmiştir (Konok vd, 2020, s. 94). Ebeveyn arabuluculuğu stratejilerini Sonia Livingstone dört ana başlık ile ele almıştır. Ona göre (Livingstone & Helsper, 2008, s. 7):

- **Aktif arabuluculuk:** *Medya ile etkileşim halindeyken ebeveyn medya içeriği hakkında çocuğu bilgilendirmektedir.*
- **Kısıtlayıcı arabuluculuk:** *Ebeveyn, çocuğun medya araçlarının kullanılma süresi, kullanacağı gün ve saatler veya içerikleri hakkında sınırlamalar getirmektedir.*
- **Co-use(Ortak Kullanım):** *Ebeveyn çocuğun medya araçlarını kullanmış olduğu esnada onunla aynı ortamda bulunmasıdır veya kullanıma dahil olmasıdır*
- **Monitoring(İzlem):** *Ebeveyn çocuğun medya araçlarını kullanırken hangi içerikleri takip ettiği, ne kadar zaman geçirdiği gibi şeyleri kullanım geçmişinden kontrol ve takip etmesi anlamına gelmektedir.*
- **Teknolojik arabuluculuk:** *Ebeveyn çeşitli yazılımlar veya filtrelemeler kullanması durumudur.*

Hayes ve arkadaşları ise arabuluculuğun kısıtlayıcı olduğunu söyleyerek onu üç kategoride ele almışlardır: çocuk odaklı arabuluculuk, ebeveyn odaklı arabuluculuk ve teknoloji odaklı arabuluculuk. Bu yöntemlerden en sık kullanılan çocuk odaklı arabuluculuk anlayışına göre kısıtlama ve sınır koymadan, bir nevi müzakere yöntemi olarak uygulandığı gözlemlenmiştir. Fakat bu noktada da ailenin mevcut sosyokültürel sermayesine göre çocuğa karşı cinsiyetçi bir yaklaşım içerisinde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bazı aileler erkek ve kız çocuklarının teknoloji ile etkileşimi konusunda aynı tutumu sergilemediği fark edilmiştir (Nicholas & Selim, 2022, s. 7).

Dijital ebeveynlik hakkında yapılan çalışmalar neticesinde teknolojik araçları kullanma konusunda yetkin olan ebeveynleri çoğunlukla çocuklarının teşvik edici bir tutum içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Onların aksine medya araçlarını kullanma konusunda daha az beceriye sahip

olan ebeveynlerin ise kısıtlayıcı arabuluculuk yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Bununla birlikte çocukların merak ettikleri konuları araştırmış oldukları internet ortamında özellikle ebeveynleriyle konuşmadıkları konulardan biri olan cinsellik hakkındaki araştırmaları da yine bu ortamda gerçekleştirdikleri bilgisi yapılan çalışmalarda sonucunda elde edilmiştir. Öte yandan çocukların karşılaşmış oldukları sorunlar hakkında yardım alma konusunda yeterince farkındalığa sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında sorumluluğun yalnızca ebeveynlere bırakılmaması, güncel gelişmelere uygun çeşitli politikaların gerçekleştirilmesi ve hem çocukların hem de ebeveynlerin dijital okuryazarlık eğitimi alması gerektiği kanaatine İlginç bir varılmıştır (Livingstone & Byrne, 2018, s. 23-25).

### 3. Değişen Roller ve Aile İçi İlişkilere Yansımaları

Dijital ebeveyn olabilmek için ebeveynlerin gerçekleştirmesi gereken başlıca rolleri şu şekilde sıralayabiliriz; *dijital okuryazarlık rolü, farkında olma rolü, yenilikçilik rolü, kontrol rolü ve etik rolüdür* (Demir, 2024, s. 36). Dijital okuryazarlık rolünü gerçekleştiren bir ebeveynin öncelikle temel seviyede medya araçlarının kullanım becerisine sahip olması gerekmektedir. Yenilikleri takip etmesi, interneti temel özellikleri yönünden bilme becerisine sahip olması, gizlilik politikaları bilgisine sahip olması ve teknolojiyle yaşamış olduğu sorunlara karşı toleranslı olması beklenmektedir. Farkında olma rolüne göre ise bir ebeveynin medya araçları ve internet ortamındaki olumsuz veya olumlu şeyler hakkında farkındalık sahibi olmalıdır. Buradaki olumlu şeyler teknolojinin birçok alanda fırsatlar sunması ve kolaylaştırıcı olmasıdır. Olumsuz yönleri ise bağımlılık yapıcı olması, internet ve sosyal medya platformlarında birçok riskin bulunması, çocukların sanal olan ve gerçeklik arasındaki ilişki tam olarak kavrama konusunda desteğe ihtiyaç duymalarıdır. Ebeveyn herhangi bir sorun yaşandığında bunun farkına varma ve müdahalede bulunma sorumluluğuna sahiptir. Kontrol etme rolü de ebeveynin bu sorumluluğunu desteklemektedir. Ebeveyn çocuğun medya teknolojileri ile geçirmiş olduğu süreyi takip etme ve bu süre zarfında hangi ortamlarda zaman geçirdiği ve neler yapmış olduğu hakkında bilgi sahibi olabilmek için kontrol etme rolünü kullanmalıdır.

Bu amaç doğrultusunda bazı filtre programlarını kullanabilir, çocuğu medya teknolojilerini kullanma hakkında bilgilendirebilir, boş zaman etkinliklerinde çocuğun eğlencesine katılabilir ve her şeyden önemlisi belirlenen sınırlara uyma konusunda verdiği sözleri tutmalıdır. Ebeveynin sözlerinde ve davranışlarında tutarlı olması çocuğun gelişim çağında çok önemli bir etkidir. Ayrıca ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin ve bağın dayanıklı ve sürdürülebilir olması için yenilikçilik rolüne sahip

olması önemlidir. Ebeveynin yeniliklere açık bir birey olması, yenilikleri takip etmesi, öğrenmesi, fırsatların ve risklerin farkında olması yenilikçilik rolünün gereklerindendir (Kabakçı Yurdakul vd. 2013, s. 889-893). Dijital ebeveynlerin sahip olmaları gereken diğer bir rol ise etik anlayışıdır, fikri mülkiyete saygılı olma, ulaştıkları bilginin güvenliğini araştırma ve erişilen bilgilerin hak sahiplerinin isteğine uygun davranma şeklinde açıklanmıştır. Dijital ebeveynin rolleri dikkate alındığında bu rollerin ne kadar içselleştirdikleri ve gündelik yaşamlarında davranışlarına ne derece yerleştirdikleri çocuk üzerindeki yansımalarında etkili olmaktadır (Aslan & Zinderen, 2024, s. 79).

Dijitalleşme sonrası ebeveyn çocuk ilişkisi hızla değişmeye başlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bu değişim esnasında ebeveynlerin bazı davranışları çocuklarıyla aralarındaki iletişimi korumak amaçlı kullandıklarını belirlemiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinde başvurdukları bu tutumlardan ilki ‘bağlantıdır’. Ebeveyn ve çocuk arasındaki güvenli bağın oluşturulması ve bu bağın kuvvet derecesinin aradaki ilişkiyi koruyacağı inancına dayanmaktadır. Ebeveyn çocuk arasındaki bağ zayıf olduğunda çocuk dijital ortamda yaşamış olduğu deneyimleri ebeveynden gizleme eğilimi göstermektedir. İkincisi ‘davranış kontrolü’dür. Ebeveyn çocuğunu risklerden korumak amacıyla davranışlarını sürekli kontrol etme rolünü üstlenmiştir. Bu rol gereği dijital medya araçlarıyla geçirmiş olduğu süreyi sınırlandırma, hangi platformları kullanılacağı konusunda ayırım yapma ve buna benzer kurallar getirme tutumu içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Üçüncüsü çocuğun bireyselliğine saygı duyma tutumudur. Burada belirtilen en önemli davranış çocuğun fiziksel dünyayı keşfederken özgür bırakılması gibi dijital dünyayı keşfederken de belli bir noktaya kadar özgür kalması gerektiğidir. Dördüncü tutum ‘davranış modellemesidir’. Burada ebeveyn gündelik yaşam pratiklerinde kullanmış olduğu davranış ve tutumlarla çocuğuna rol model olmaktadır. Çocuk tıpkı konuşma, yeme, içme ve diğer davranışlar gibi dijital araçları kullanmayı da ebeveynlerini örnek alarak öğrenmektedirler (Bostancı, 2023, s. 985-990). Bu durum dijital medya kullanımı için de geçerlidir çocukların ebeveynin dijital medyayla ne kadar ve nasıl zaman geçirdiğini gözlemleyip kendileri de benzer bir tutumla dijital medya araçlarını kullanma alışkanlığı edindiğini ortaya koymuştur (Konok vd, 2020, s. 94). Beşinci tutum ise ‘sağlama ve korumadır’. Burada ebeveyn çocuğun temel ihtiyaçlarını sağlamakla görevlidir ve onu dışarıdan gelebilecek olan tehdit ve risklere karşı koruma sorumluluğuna sahiptir. Dolayısıyla dijital dünyadaki fırsatlardan yararlanması konusunda ona destek sağlamak ve yine dijital dünyadaki risklerden korumak ebeveynin görevidir. Bazı araştırmalar çocukların karşılaşmış oldukları tehlikeleri ilk önce akranlarıyla

paylaştıkları eğer çözüm bulamazlarsa öğretmenleriyle paylaştıkları ve son olarak ebeveynine gittiklerini gözlemlemişlerdir (Bostancı, 2023, s. 985-990).

Dijital teknolojilerin artık neredeyse her evde bulunduğu dünyada daha sağlıklı aileler ve daha sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için çocukları dijital ortamın riskleri hakkında bilgilendirmek gerekmektedir. Dijital ortamların riskleri ve fırsatları hakkında bilgi sahibi olabilmek için ebeveynlerin de dijital medya okuryazarlığı becerisi kazanmış olması gerekiyor. Bu nedenle sadece olumsuz özelliklerini görüp dijital medya araçlarından uzak durma tutumu yerine bu araçlara daha fazla yaklaşıp onları en iyi şekilde tanıma gayreti içerisinde olmalıdırlar. Ailelerin dijital medya araçlarının kullanımı ve dijital medya okuryazarlığı hakkında bilinçlenmesi konusunda kamu kurumlarının desteklemeleri sosyal sorumluluk olarak görülmektedir (Bostancı, 2023, s. 987-990). Bazı çalışmalar internetin yanlış kullanımının çocukların benliklerinde problemler yaşamasına neden olduğunu gözlemlemişlerdir. Yaşanılan bu sorunlardan bazılarının inisiyatif eksikliği, konsantre olma zorlukları, gayret eksikliği, dayanma gücü yoksunluğu, maymun iştahlılık, çabuk sıkılma, sabırsızlık ve isteklerinin hemen yerine getirilmesi arzudur (Tütüncü, 2022, s. 18).

## Sonuç

Yeni doğmuş bir insanın sadece bireysel varlığının hayatta kalması kaygısıyla güdülendiği düşünülmektedir. Zihninde canlanan ilk ebeveyn algısı ise kendi anne ve babasıdır. Gelişim dönemlerinin ilk çağları sayılan çocukluk döneminde bir birey kendi ebeveynlerinden öğrenmiş olduğu anne veya baba rolünü sosyal inşa sürecinin en önemli aşaması olan oyunlar ile sahnelemeye başlamaktadır. Başlangıçta deneyimlediği veya sosyal çevresinde gözlemlediği ebeveynlik rollerini edinirken, kendisini ve sosyal çevresini sorguladığında olması gereken ve mevcut olan durumlar hakkında bir kıyaslama yapmaktadır.

Bu çalışmada ebeveynliğin tarih boyunca yaşanan gelişmeler karşısında geçirmiş olduğu değişimler gibi gelişen teknolojiler karşısında da çeşitli değişimlere maruz kaldığı yapılan okumalar neticesinde görülmüştür. Her ne kadar geleneksel bir tutumla bildiği değerlere bağlı kalmaya çalışan ebeveynler olsa da zamanın getirisi onların da bu değişimlerden etkilenmesine neden olmuştur. Ebeveynliğin doğasında bulunan çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmek ve geliştirmek güdüsü ile harekete geçen ebeveynler, çocuklarının gelişen teknolojinin fırsatlarından yararlanması için dijital medya teknolojilerini edinmektedirler. Bu noktada dijital ebeveynlik kavramıyla



karşılaşmaktayız. İnsanların hem bireysel olarak hem de ebeveyn olarak dijital medya teknolojilerini kullanırken bilinçli ve farkındalıklı bir şekilde kullanmalarının sağlıklı olduğu kanaatine varan bilimsel çalışmalar tarafından edinilmesi gereken bazı yeni beceriler belirlenmişlerdir. Dijital ebeveyn için belirlenen bu beceriler arasında çocuğunu gelişen medya teknolojilerinin en güncel hali hakkında bilgilendirmek, fırsatlardan yararlanmasını sağlamak, onu tehlikelerden ve risklerden korumak, bu araçları kullanırken geçirmesi gereken sağlıklı sürenin ne olduğu hakkında onu bilgilendirmek ve bu süre doğrultusunda alışkanlık kazandırmak, etik kurallar ve yasalar hakkında onu bilgilendirmek, internet ortamında onunla etkileşime geçen kişiler ile nasıl bir iletişim kurması gerektiğini ona öğretmek, herhangi bir sorun yaşadığında her zaman ona destek olacağı garantisini vermek ve güvende hissetmesini sağlamak gibi pek çok sorumluluğu gerçekleştirmek bulunmaktadır. Ancak bu medya teknolojilerinin sağlıklı bir biçimde kullanılmaması nedeniyle pek çok konuda mağduriyet yaşayan çok fazla aile bulunmaktadır. Bu noktada kimi yazarlar bu sorumluluğun yalnızca ailelere bırakılmaması onların ilgili merciler tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Sanayi devrimiyle birlikte modern toplum olarak adlandırılan toplum dijital araçların yaygınlaşmasının ardından dijitalleşen toplumlar olarak anılmaya başlanmıştır. Bu toplumların üyesi olan ebeveynler ise dijital araçların yaygınlaştığı bir dönemde sağlıklı bir çocuk yetiştirebilmek amacıyla ‘ebeveyn arabuluculuğu’ olarak da anılan bazı stratejileri uygulamaya başlamışlardır. Bu stratejiler; aktif arabuluculuk, kısıtlayıcı ara buluculuk, birlikte kullanım (Co-Use), izlem (Monitoring) ve teknolojik arabuluculuk yöntemleridir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki ellerin sağlıklı bir biçimde ilerlemesi ve bir ebeveynin bu stratejileri kolaylıkla uygulayabilmesi için bazı temel özelliklere sahip olmaları gerektiğini söylemektedir. Bunlar; bağlantı, davranış kontrolü, bireyselliğe saygı, davranış modelleme, sağlama ve korumadır. Dijital ebeveyn çocukları ve kendisi arasında bu temel noktaları inşa ettiğinde belli başlı rolleri gerçekleştirmesi beklenilmektedir. Dijital ebeveynin rolleri arasında dijital okuryazarlık, gelişmelerin farkında olma, yenilikçilik, kontrol ve etik anlayışı bulunmaktadır. Dolayısıyla dijital bir ebeveyn öncelikle kendisi teknolojik gelişmelerin farkında olmalı, yenilikleri takip etmeli, medya araçlarını kullanırken etik kurallara dikkat etmeli, risklerin farkında olmalı ve çocuklara bu farkındalıkları ile rol model olmalıdır. Çocukları dijital medya teknolojilerini kullanırken yalnız bırakmamalıdır, onların bireyselliğine saygı duyarak kullanımlarını gözlemlemeli ve kontrol etmelidir. Teknolojik araçları çocukların kullanımına sunarken içerisindeki risklerden onları korumalıdır.



Ortaya çıkan bu çeşitli ebeveynlik rolleri dijital araçların her ailede farklı bir biçimde yer edindiğini ve her birinde farklı etkilere neden olduğunu göstermektedir. Teknolojiyle birlikte yaşamının günümüzde kaçınılmaz olduğu göz önüne alındığında ailelerin sağlıklı ve kendilerine uygun olan bir yaşam rutini oluşturarak, teknolojik araçların fırsatlarını kaçırmadan ve aynı zamanda risklerden korunarak yaşamalarını devam ettirmeleri zorunlu hale gelmiştir. Bununla birlikte teknolojik araçların her geçen gün yenilenmesi, değişmesi, güncellenmesi ve hayatın farklı alanlarına da nüfuz etmesi de dikkate alındığında ebeveynlerin kendileri ve çocukları için sürekli yenilikçi ve güncel olmaları onların gündelik hayatlarının bir parçası haline gelmiştir.

## Kaynakça

- Akan, S., Keskin, S., & Şener, K. (2024). Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Yeterlilikleri: Sosyoekonomik Farklılıklar ve Teknoloji Deneyimi Bağlamında Bir İnceleme. *Eğitimsel Akademik Araştırma*(54), s. 40-54. doi:<https://doi.org/10.33418/education.1421262>
- Akın, M. (2011). *Toplumsallaşma Sözlüğü*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aslan, D., & Zinderen, A. (2024). Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Rollerini Üstlenme Süreçlerinin Çocukların Çocukların Bilinçli Medya Tüketimine Yansımaları. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*(46), s. 75-96.
- Avcı, S., & Akıncı, T. (2023, Ocak). Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyn Stilleri İle Öz Düzenlemeli Öğrenme Stratejilerini Kullanma Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 57(57), s. 109-127.
- Bakırcı, B., & Çetingöz, D. (2025). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dijital Medya Ekranını Problemlili Kullanımları ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(1), s. 162-177. doi:<https://doi.org/10.33308/26674874.2025391835>
- Bostancı, M. (2023, Eylül). Dijital Dünyada Ebeveynlik. *TRT Akademi*, 8(19), s. 982-991.
- Büdüin Aydın, E. (2023). Kuşakların Teknoloji Kullanımının Mahremiyet Kapamında Karşılaştırılması: Dijital Melezler ve Dijital Yerliler. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), s. 1679-1702. doi:<https://doi.org/10.19145/e-gifder.1342229>
- Clark, L. S. (2013). *The Parent App: Understanding Families in the Digital Age*. New York: Oxford University Press.
- Demir, E. (2024, Şubat). 21. Yüzyılda Ebeveyn Olmak; Dijital Ebeveynlik. *Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, s. 34-39.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), s. 883-896.
- Kaya, İ. (2021). Türkiye’de Yapılan Dijital Ebeveynlik Araştırmalarına Yönelik Bir İçerik Analizi Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), s. 1046-1082.
- Konok, V., Bunford, N., & Miklósi, Á. (2020). Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *Journal of Children and Media*, 14(1), s. 91-109. doi:<https://doi.org/10.1080/17482798.2019.1684332>
- Livingstone, S., & Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a Digital Future: How Hopes and Fears about Technology Shape Children’s Lives*. New York: Oxford University Press.

- Livingstone, S., & Byrne, J. (2018). Parenting in the Digital Age: The Challenges of Parental Responsibility in Comparative Perspective. (M. GIOVANNA, C. PONTE, & A. JORGE, Dü) *Digital Parenting: The Challenges for Families in the Digital Age*, s. 19-30. 2025 tarihinde <https://www.nordicom.gu.se/en/publications/digital-parenting> adresinden alındı
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental Mediation of Children's Internet Use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), s. 581-599. doi:<https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), s. 978-993. doi:<https://doi.org/10.17679/inuefd.711101>
- Nicholas, S., & Selim, N. (2022). Digitally Mediated Parenting: A Review of the Literature. *Societies*(12), s. 1-15. doi:10.3390/soc12020060
- Rode, J. A. (2009). Digital Parenting: Designing Children's Safety. *People and Computers XXIII Celebrating People and Technology*, (s. 244-251). Londra. doi:10.14236/ewic/HCI2009.29
- Say, Ö. (2022). *Sosyal/Toplumsal Rol*. Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı: Popüler Bilim Yayınları: [https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sosyal\\_toplumsal\\_rol](https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sosyal_toplumsal_rol) adresinden alındı
- Selçuk, B. (2015). Türkiye'de Ebeveynlik. *Cogito*(81), s. 108-116.
- Stiffelman, S. (2021). *İnatlaşmadan Ebeveynlik* (3 b.). (A. Cebenoyan, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- Tütüncü, A. (2022). *Ekrana Maruz Kalan Çocuklar; "Bir tık daha dikkat!"*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.